

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Joxe Irazu Azkue

*Larraul,
Gipuzkoa
(1928-2015)*

Aurkibidea

Biografia

Larraulgo Agiñe Zabalaundi baserrian jaioa. Aita bertakoa zuen, eta ama Izagirre baserrikoa. Etxean lau senide, gurasoak eta aitona-amonak bizi ziren, bera haurra zela. Txiki-txikitatik hasi ziren anai-arrebak etxean laguntzen. Gerra hasi zenean zazpi urte zituen Joxek. Aita ezkutuan ibili zen, nazionalista zela eta. Gainontzeko senideek ere Ezkerranea baserrian gau batzuk pasa zituzten. Egun batzuk igaro ondoren gerra hotsak urrutiratu ziren Larrauldik, eta baserriko martxa hartzeari ekin zioten berriro Agiñe Zabalen.

Zintak

LUL-003

- **Proiektua:** Fondo partikularrak
- **Elkarrizketatzailea(k):**
- **Data:**
- **Iraupena:** 12 min
- **Euskarria:** DVD

LUL-009

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Artetxe, Miren
- **Data:** 2010-07-21
- **Iraupena:** 31 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Arteaga, Karmele

LUL-010

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Artetxe, Miren
- **Data:** 2010-07-21
- **Iraupena:** 67 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Arteaga, Karmele
- **Transkribatzailea(k):** Gallastegi, Maddi

Pasarteak

1. Heriotza ondoren zeuden aukerak

- **Erref:** LUL-009/002
- **Iraupena:** 0:00:59. **Hasi:** 00:02:18. **Bukatu:** 00:03:17

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak
- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Sakramentuak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa

Laburpena:

<p>Bataiatuz gero normal enterratzen ziren haurrak ere. Gaiztoak infernura, erdipurdikoak purgatoriora eta onak zerura joaten zirela esaten zen bere garaian. Orain, berriz, ez daki zer esango duten horri buruz.</p>

2. Botikararik hartu gabe ere asko bizitzen ziren Larraulgoak

- **Erref:** LUL-009/003
- **Iraupena:** 0:03:00. **Hasi:** 00:03:17. **Bukatu:** 00:06:17

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna

Laburpena:

Aita bertakoa zuen eta ama, berriz, Izagirre baserrikoa. Aitona-amonak ere beraiekin bizi ziren. Aitona eta aita urte asko zituztela hil zitzaizkion. Garai hartan ez zegoen botikarik, baina hala ere luze bizi ziren. Beste batzuk ere urte asko zituztela hil ziren Larraulen, ez zen hain arraroa.

3. Ama Donostiara joaten zen egunero esnea saltzera

- **Erref:** LUL-009/005
- **Iraupena:** 0:03:44. **Hasi:** 00:09:33. **Bukatu:** 00:13:17

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa
- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, eroatera
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Herria, azpiegitura » Garraioak » Autobusak
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

<p>Bizimodua ateratzeko esne pixka bat saltzen zuten. Ama Donostiara ere joaten zen esnea, porruak, sagarrak, eta abar saltzera; horrela, bizitzeko beste ateratzen zuten. Goizeko zortzietan Villabonara zaldiz joaten ziren eta handik trolebusean Donostiara. Ibilera txarra izaten zen. Gero buelta Villabonara eta hiruretarako etxera bueltatzen ziren. Donostian egun erdia pasa eta gero pezeta batzuk besterik ez zituen ekartzen. Etxean ere ez zuten gauza handirik izaten. Sei behi zituzten eta esne gutxi ematen zuten. Baratzeke gaizak ere saltzen zituzten.</p>

4. Gaztainak biltzeko modua

- **Erref:** LUL-009/006
- **Iraupena:** 0:03:15. **Hasi:** 00:13:17. **Bukatu:** 00:16:32

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Baserría » Baserriko lanak » Lurra lantzea
- Baserría » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua

Laburpena:

Etxean bazituzten gaztainak, baina ez zituzten kanpora saltzen. Gaztaina morkots eta guzti zakuan sartzen zituzten. Morkotsak txardango deituriko adar batekin biltzen zituzten. Morkotsak etxe kanpoan uzten zituzten eta zabaltzen zirenean alea kopa batera botatzen zuten.

5. Gaztainak nola jaten zituzten

- **Erref:** LUL-009/007
- **Iraupena:** 0:01:26. **Hasi:** 00:16:32. **Bukatu:** 00:17:58

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua
- Baserría » Baserriko lanak » Garia
- Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Gaztainak egosita edo danbolinean erreta jaten zituzten. Gaztaina motelak zirela iruditzen zaio; erreta jarrita biziagoak ziren. Edozein momentutan jaten zituzten. Artoa ere erretzen zuten.

6. Etxeko ogia eta kanpotik ekarritakoa

- **Erref:** LUL-009/008
- **Iraupena:** 0:03:31. **Hasi:** 00:17:58. **Bukatu:** 00:21:29

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Garia
- Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Lanbideak » Batetik bestera zebiltzanak
- Baserría » Baserriko lanak » Artoa

Laburpena:

<p>Artoa nola erretzen zuten kontatzen du. Motela gelditzen zen. Ogia ere bertan erretzen zuten. Gerra garaian opilak banatzen zituzten, gogor-gogorak. Asteasuko okinak ogia etxera ekartzen zien. Baserriz baserri ibiltzen zen, baina gerrarekin hori guztia amaitu zen. Garia eta artoa egiten zituzten.</p>

7. Gerra hasieran, gorde egin ziren

- **Erref:** LUL-009/009
- **Iraupena:** 0:02:27. **Hasi:** 00:21:29. **Bukatu:** 00:23:56

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gerra hasi zenean, zortzi urte zituen. Kale aldetik karlistak, eta beste aldetik gorriak, ezkertiarak, etorri ziren. Beraiek tiroen artean zeuden. Kanoiak ere bota zituzten. Dena txikituko zutelakoan beste etxe batean gordeta egon ziren, Ezkerranean, egongelan denak errenkan etzanda jarrita.

8. Gerrako tiroketetatik babesteko neurriak

- **Erref:** LUL-009/010
- **Iraupena:** 0:01:47. **Hasi:** 00:23:56. **Bukatu:** 00:25:43

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Leihoetan artilezko koltxoak jartzen zituzten; horrela, munizioa ez omen zen pasatzen. Belar bila joaten zirenean, etxera korrika itzuli behar izaten zuten, tiroka zebiltzalako. Ezkerra baserrian bi edo hiru gau pasa zituzten.

9. Tiroteoak gerra garaian

- **Erref:** LUL-009/012
- **Iraupena:** 0:01:53. **Hasi:** 00:26:45. **Bukatu:** 00:28:38

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » lhes egin beharra

Laburpena:

<p>Gorriak bat-batean azaldu ziren batean, bertan zeuden karlistek eskapada izugarria egin zuten. Aita-eta alde eginda zeuden, eta etxean mutil koskorrak, ama eta aitona-amonak besterik ez ziren gelditzen.</p>

10. Eskean etortzen ziren, baina ez zuten emateko ezer

- **Erref:** LUL-010/003
- **Iraupena:** 0:00:36. **Hasi:** 00:04:16. **Bukatu:** 00:04:52

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

<p>Eskean etortzen zirenei zer emanik ez zuten, justu-justu zeukaten etxekoentzako behar zutena.</p>

Transkripzioa

-Jende asko etortzen zan eskian? Eskian, jende asko?

-Bai baiño eman ez zeon eozein mouz itteik. [...] hemen e zenbat izango zan, lehenbizi pamilya mantendu bihar, ta saltzeko're zenbat izango zan! Nundik? Justu-justu etxeako aiña, ta pixkan bat sobrautakua eamaten zuen ta, [...]

11. Soldaduak Larraulen

- **Erref:** LUL-010/004
- **Iraupena:** 0:02:36. **Hasi:** 00:04:52. **Bukatu:** 00:07:28

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

<p>Gerran tiroak pasa zirenean, deskantsua hartu zuten. Aita etxera itzuli zitzairen. Bonbak eramaten zituzten gizonak zeintzuk ziren jakiten zuten eta umeak haiei begira ibiltzen ziren. Soldaduak bueltaka ibiltzen ziren. Esnea marmitan freskatzen edukitzen zuten, ezin izaten zutelako Donostiara eraman; eta soldaduek edan egiten zuten. Soldadu euskaldunak izaten ziren. Larraulgo soldaduak gehienak karlistak ziren.</p>

Transkripzioa

-Ta hoixe pasa zian, karlistan tiruak eta, gorriñak.
-Ta, ya handikan aurea, zeak'e deskantso gehixo, han beti bildurrak eon bihar baino deskantso gehixo bai, hori ez zan denboa askoko izan e, denboa askokua ez zan hoi're.
-Hillabete bat, eun batzuk?
-Bai, eun batzuk, [...] eun batzuk, bai.
-Ta ordun ya, aita berriz'e etxea, ta berriz'e etxeko martxa...
-Bai, etxeko martxa hartu ta segi. Ta gaiñea orduan izaten zan, bonbak eaman zuna aparte izaten zan, bonbak eaman, bonbak ibiltzen zitun gizona gerriz goia eze jantzi be, [...] seiñalea hoi izaten zan, bai, bizkarrean [...] hartu, ta gerriz goia libre, ta bestia berriz kartutxerak, buelta [...] "Hoi dek, hoi dek, bonbak zebizkinak" ta gu hola alkarrei esaten aitzen giñan, ume kontuba, [...]
-Ta umek haien albo ta arrimatzen ziñaten?
-Arrimatu? hemen ez baiño [...] zortzi hamarren bat eun pasatzen zituen hemen, ta bestekoan ta, han ibiltzen zien. [...] bestetan Asteasua juden zien ta, holaxe, gu hemen bertakuai ez gendun iten, hola etortzen zienai ez gendun sekula zeaik izaten, sekulaxe ez. Etxe hor Donostia juden diez gaiñea, birien juden diez ta, esnien ta hor bazon zean ta eoten zien marmittan ta prexkatzen jarrita ta, handik hartu ta esnia eaten zuen ta, primeran, ezen zeaik be, bai bai bai, duskusiyoik be, bai.
-Zer zian, kastillanuak zian, napar euskaldunak zian?
-Bai euskaldunak jenealian, euskaldunak bai, euskaldunak, hemen bertako hamen Astiasuko ta, holako jendi hau, ta bestia beiz hortik etorri zianak hor Azpetti aldekuak eta, [...], bai, gorrikin ibiltzen zienak.
-Hemen ordia karlistak ibiltzen zian.
-Hemen karlistak. Hemen Astiasu aldetik hemendik ibiltzen zienak hau karlista jendia zan, bai.
-Naparrak gehienak, o?

12. Soldaduak normal jantzita ibiltzen ziren

- **Erref:** LUL-010/006
- **Iraupena:** 0:01:39. **Hasi:** 00:08:20. **Bukatu:** 00:09:59

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

<p>Soldaduek ongi jokutzen zutela dio, ez zuten lapurretarik egiten. Normal jantzita joaten ziren. Armengatik antzematen zitzairen soldaduak zirela.</p>

Transkripzioa

-Ta, nolakok zian soldadu hayek? Zuei nolakok iruitzen zitzaizkizuen o?
-Gu, gu ondo, ez ziguen eze zeaik itten, ez zen zeaikan.
-Lapurretaik ta ez zuen iten?
-Ez, ez, ez, ez, hemendik ze eaman bihar zuen?
-Oillaskon bat o, arrautzan bat o.
-A, bai, ai, ez zian gauza asko izango, hor'e beste [...] oillasko mordoxka bazan ta, eztait hala izango zan behintzat, [...] etxe hartan bertan zeola jota herittuta, ta oillaorra ekarri ta, beste lumak eta kendu, ta erre ta bertan jan izan zuela seituan, behintzat bakit, oin eztakit bazian, bai. Gaiñontzian ba, bai nahi izan duna, hemen hemen'e ze izango zan eamateko, etxeako gutxi ta, ze izango zan, hutsa.
-Ta nola jantzita ibiltzen zian soldadu haiek?
-Beno, hemengo jantzi klasia.
-Normal jantzita?
-Bai, normal jantzita.
-Ez zuen hola soldadu jantziik eta?
-Nik eztait! Nei ez zait behintzat akordatzan ta...
-Txapela o, galtza berde kakik o...
-Ba ez ez det uste oain bezelako zeaik izaten zanik ordun.
-Maonezko galtzak eta...
-Bai, bai bai. Ta kartuxera ta eskupeta bizkarrian ta kitto. Bai.
-Ordun jazkeratik bakarrik ez zan antzematen bat soldadua zala o, ez zala o.
-E?
-Jazkeratik ez bazemakin armaik o kartuxeraik?
-Ez, arma ibiltzen zuen ta handikantxe antzematu bihar gaiñontzian jantziyatik beira [...] jantzi difeenteikan izaten zuenikan'e, [...] zortzi urte nittun ta, ba.

13. Alkizako errotara zaldi gainean

- **Erref:** LUL-010/009
- **Iraupena:** 0:01:56. **Hasi:** 00:13:44. **Bukatu:** 00:15:40

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Baserría » Baserriko lanak » Errota

Laburpena:

<p>Artoa zaldi gainean hartzen zuten eta Alkizako Urruzolako errotara joaten ziren. Bertan, txanda itxaroten egon behar izaten zuten, eta ondoren etxera bueltatu. Hango nagusia gizon handia zen eta ez zien gauza handirik kentzen errota erabiltzeagatik. Mutil taldea biltzen zen bertan.</p>

Transkripzioa

-[...] attu giñan ta, talua jan bihar, ta, [...] errota, ta artua hartu zaldi gaiñian, zakua artua, ta hara jun ta kriston pilla, ta iriña in arte, han kolan.
-Urruzolan?
-Urruzolan, Urruzulana zan, hoi da, hoi zan Urruzula atzian pixkat

beheraxeo errota, eztait oain hor errota o, eztait ze [...]. Ta, han ta, [...] exeita o etzanda jarri bi ordu pasa giñun nik han, eon in bihar txandan, ta beno, zea iriña iten zun garayen, zaldi gaiñian hartu zea, iriña ta etxea.

-Amak bokadilloa prepatuko zizuen harea juteako.

-Bai bai, tarten uste det etortzen giñala uste det etxea zeoze jateko eamateko're, ta hartu jana ta bokailloa hartu ta berriz'e korrika hara, txanda zaitzea.

-Ordun'e lakaia o zeoze kenduko zizuen bertakok?

-E? Zea, hango nausiya gizon haundiya zan, bai, haundiya, Mantalio, haundiya gizona ta bueno, hue zan harek illuntzian alde itten zun etxea ta semiak, handikan harek ez zuan gauza haundiyaik handik kentzetik'e, ez zeon zeaik ba...

-Han ze juntatzen ziñaten mutil koskor kuadrilla?

-Mutil koskor kuadrilla, bai, bai. Mutil koskorak gu orduako pixkat goortuk'e bai iual izango giñun, hamabost bat urte hamasei bat'e iual orduako [...], bai.

14. Asteasuko 'Pello Errota'rengana

- **Erref:** LUL-010/010
- **Iraupena:** 0:02:00. **Hasi:** 00:15:40. **Bukatu:** 00:17:40

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Errota
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>Nafarroatik irina ekartzen zutela uste du. Asteasun bizi zen Pello Errota bertsolaria. Hara ere joaten ziren.</p>

Transkripzioa

-Ta illuntzian bestelako kontrabandoik izaten zan?

-Nola?

-Bestelako kontrabandoik? Hemendik Naparroa urruti.

-Ba, Naparrotikan'e uste det, handikan'e zeoze iriña inda ekartzen zala uste det baiño ordun ez da Naparroa eztakit ze izango zan, handikan'e uste det ekartzen zala garie, gariye eaman ta iyota o hemen iyotzeko pulamentu haundiik ez ta, geo bestia errota zea zan hor, Astisun Pello Errota, zuk Pello Errota aitzia're izango dezu, bai, bersolaya ta, [...] haretxen etxe hartan zan beste zea, zuk Konportako buelta're zein dan jakingo dezu hoi, Konportako buelta Konporta zein dan ez dakizu, hor Villaonatikan geo [...] behera abittu ta, lehendabiziko zean, hola buelta ezkerreta don estu estu bat badao ba, aldamenian fabrika haundi bat dauka, ba harren hangua dan tokiya hartan han in zan baserriya, hua zan Konporta, ta aldamenian Konporta Txiki, ta han zan errota, Pello Errota, bai. Hara askotan juten giñan gu zeara, errota.

-Gaez?

-Ez, geo libratu ta geo're bai, libratu ta geo're, bai, bai. Ba gaiñontzen hola, iriña zeatzeko ta, ez zan zea nahikua, nahiko izaten zan, [...] nunbaitetik jan biharko zan ba, ta ez ez hola zeatzen, ez [...] asko kaso itten zuenikan. Zea're, noabaittea eamatea eo zea akaso eingo zuen baiño ez, etxeako aiña're ez zen bela ekartzen! [...] ez zen bela ekartzen, bueno ba!

15. Arrazionamendua zer banatzen zuten

- **Erref:** LUL-010/011
- **Iraupena:** 0:03:18. **Hasi:** 00:17:40. **Bukatu:** 00:20:58

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>Herrira (abastos) janaria entregatu behar izaten zen. Ez zuten eramateko gauza handirik. Errazioan olio eta horrelakoak banatzen zituzten. Bertako nagusiek banatzen zuten. Ezti koloreko azukrea ere eta boniatoa ere ematen zuten. Ogia gogorra izaten zen.</p>

Transkripzioa

-Ta bestela, karo herria entregatu in behar izaten zian ba, armak ta...

-Bai, bai, hala zan orduan entregatu biharra izaten zan.

-Izkutatzen'e ibiliko ziñaten.

-Bai, izkutatzen, ze izaten zan eamateko're, ez gendun gauza haundiik izaten eamateko're, justu-justu gauzak, etxian jan ta, ze eamateko [...] eongo zan eamateko, nehikua izango zan, bai. Geo zea're, raziya're partitzen oliya ta honbeste zea ta hua partitzen e ibiltzen zian, ta hua zortzi eunian o hamabostian behin o [...] zeatzen zuen, partitzen zuen, ta, Txunbei ta, Txapartegi ta, Usandizaga ta, hoik zien hor, jefe, hemen bertakuek eta.

-Kartillakin jun behar izaten zenduen?

-Ba, ba bestela [...] Hiru lau bat [...] klase eukitzen zitun, ta jende asko xamar zan tokin pote haundiya ta, txikiya berriz zea pote ttikiyakin ta, ba bakoitzak be raziya.

-Ze jasotzen zan rasionamentun? Ze izaten zan.

-Oliya jenealian. [...] oliya. [...] gaiñontzian gauza asko, hor, eztait [...]

-Azukrek o, kafek o zigarrok o...

-Azukria bai, azukria're ba zea dao, bestia, eztikoa're gozo-gozo-gozoa izanik'e harek ze izen zun, hura aldin behin partitzen ekarri iten zituen, [...] Gozatzen zun horrek, gozatu itten zun, baiño oain ze klase izango zan, ze indakua, [...] al zana. Al zana ekarri bihar, bai.

-Patatea entregatu ta boniatoa eman?

-Baita're, bai, boniatoa txarra huan hua're, txarra, baiño, agindu itten zuen ta, in in bihar, bestela multa o zoze izango zan!

-Ta ogik e ematen zizkizuen rasionamentun? Esan dezu ba lehen, gor hoiek.

-Bai, gorrak bai, [...] o haundixouak, goor-goor-goorrak. Hue jateko moukoa're... jateko moukoa're bueno, beak'e ez zien lotsatzen, hua partitzia, ez zien lotsatzen hori dek marka hoi!

-Hoiek ez al zian izaten 'primerakok' eta 'segundakok' eta... 'tercerakok' eta...

-Bueno, ez dakit harekin, ez det uste hue argi, 'primera' ta 'tercera' bat'e ez zan hue ta, hue bat'e ez... Ta nik esaten det, hua partitzia ez lotsatzia hoi dek marka hoi! Ez lotsatzia... holakoxe legiak zien ordun ta! Ze iñik ez!

16. Goserik ez zuten pasa

- **Erref:** LUL-010/013

• **Iraupena:** 0:02:30. **Hasi:** 00:21:45. **Bukatu:** 00:24:15

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>Goserik ez zuten pasa. Txerria, babarruna eta taloa izaten zuten etxean. Orduan dena ona iruditzen zitzaien. Sardina zaharrak ere izaten ziren. Inor enteratu gabe hiltzen zuten txerria etxean.</p>

Transkripzioa

-Goseik pasa zenduen, garai haitan?

-Ez, behin'e ez gendun goseik pasa, zeoze [...] izaten gendun. [...] jenealean, urten txerri [...] hiltzen zien, ta zerri haundik, ta [...] puxka bat zeatu, baarruna eltzeka baarrun eosi, han beste [...] puska bat'e bai, ta [...] plateka baarrun jan, ta geo urdaia. Honbesteko zea, urdai puska. [...] Hua platean jarri ta, ogiyakin o taluakin o zanakin zaka-zaka-zaka eitten gendun, urde zui-zui-zuiya [...], ordun dana ona, pixkan garaian dana ona izaten da.

-Ordun ez zan kolesterolik.

-E?

-Ez zala kolesterolik.

-Ez ez ez, arrastoik ez izaten zanikan'e ta, hua jaten genun ta beno, goseik behin ez. Ez goseik ez, hola goseik ez, ta geo beno, geo ama ta hor behera juten zian garaian handikan'e zeoze ekartzen zuen ta geo, sardiña zaharra beste mordoxka bat ekartzen zen ta, beno segi, bat ez bada bestia ta.

-Erdibana ingo due sardiña zaharra.

-Besteenetik puxkatian bai. Ta, erditik moztu, ta isats aldia nahi, batai ta, bestia buru aldia [...]

-Ta, urdaia esan dezu zuk baiño, txerri baten urdaia azkar bukatuko zan, bigarren txerriik ez al zenduen hiltzen etxen?

-Bai, bai bai, bi hiru igual, txerrik.

-Baiño ordun galazita ez al zeon?

-Baiño, ixilik hiltzen giñun, ixilik, bueno.

-Ta nola akatzea ba, txerriya ixilik?

-E, zea, ta ze uste dezu, hemen [...] txerriya zenek hiltzen zun ta ez zun? Iñoa txispazoik eman be, ez zeon iñor, ez zan, ez zan ez zan enteatzen, hilda zeatu ta sartu zean kutxapien ta kitto.

-Ze burun mazoakin jota o hola?

-Burun mazoa askotan bai burun mazoakin ta, bai. Geo bestalde bai txerriyak zenbat denboa izaten du ba bai behin labana sartu ezkeo pixkaten kurrinka pixkat iten du baiño, ba, [...] geo nik'e bai, txerri asko hil nun nik'e, [...] txerri asko, hemen ta atzian ta [...], Milan etxen'e bai ta.

17. Txerria nola hiltzen zuten

• **Erref:** LUL-010/014

• **Iraupena:** 0:01:54. **Hasi:** 00:24:15. **Bukatu:** 00:26:09

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak
- Baserria » Baserriko lanak » Abere-hiltzea

Laburpena:

<p>Etxez etxe txerriak hiltzen ibili zen. Txerria nola hiltzen zuten kontatzen du.</p>

Transkripzioa

-Ze etxez etxe, txerri hiltzen?
-Txerri hiltzen bai. Ez zan txukun eingo izango baiño guk pixkat jakin ta bestek hainbeste ez, ta segi.
-Nola hiltzen da ba txerrie hola...
-[...] bestela bi launek hiruk eutsi, mahaiyen gaiñea botata, [...] ta buru honela ta da! Sartu labana, gantxua lepotik heldu ta gantxuan [...] aurea alde in burua alde in sartu labana ta odola txorroka botatzen zun ta beno, belaxe hiltzen zan.
-Odola ze, balden batea jasoko zenduen?
-Bai noski, baldea hua, ta [...] nahastu, bestela goortu itten zan seittun, ta nahastu nahas ein ta geo [...] itteko.
-Eta behin mahai gaiñen odolustutzen, odolustutzen zanian?
-Orduan itten gendun erre.
-Bertan?
-Bai, [...] jarri, ta jota lasto puxka bat o zoze sagarra bota gaiñea ta su eman ta erre ta, hola azala puskat erre iten zayon garayan, ordun berriz mahaiye gaiñea. Ordun tripak atea.
-Zertako erretzen zan ba?
-Azala erretzeko ta illiak eta erretzeko. Bestela batzuk jesukriston illia izaten zuen ta.
-Urdaia gortzeko're ez zan esaten?
-Beno, goortu, geo kanpuan jarrita're urdaia goortzen zan, bai beti goortzen zun erreta, goortu itten zun, bai hori bai baiño, [...]
-Ordun erre ta berriz'e mahai gaiñea iyo?
-Bai.
-Sasoia beharko zan.

18. Txerria hil ondoren ingurukoei partitzera joaten ziren

- **Erref:** LUL-010/015
- **Iraupena:** 0:02:39. **Hasi:** 00:26:09. **Bukatu:** 00:28:48

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak
- Baserria » Baserriko lanak » Abere-hiltzea

Laburpena:

<p>Txerriaren zatirik hoberenak auzoetan partitzen zituzten. Apaizari zerbait ere ematen zien, medikuari ere bai. Denak tartekoak zirenez denei zerbait eman behar izaten zitzairen. Etxeko txikiena bidaltzen zen partitzera. Ama ere batzuetan joaten zen. Joaten zenari errearen bat ematen zioten.</p>

Transkripzioa

-Bai, mahai bajua jarri, [...] jarri ta han tripak atea, ta tripak ateata [...] zintzilika jarri ta udakin ta txukun-txukun garbittu, ta beno, hurrungo eunian o hurrunokuan o, jota puskaute jarri ta, baiño hemen'e usaya bazan ordun'e, txerriyak zittun gauzik hobenak, auzota, bat horrea, bestia honea, bestia horrea, bestia horrea dozenerdi bat tokita partittu, eta etxen iya

bat'e ez. Usaye zaharra. Geo bestetikan'e erretzen zittuen ta handikan honea'e ekartzen zien, baiño eztakit ze ze usaya ze zan...

-Ta zatiik onenak apaizai gaiñea?

-Apaizai eamaten genizkon, apaizai're bai, bai.

-Gaiñuntzian ze ematen zitzaien auzokoi o senidei.

-Zer, zeak?

-Oolkik eta.

-A, zeñei hoik [...] 're tartekua, hangua're tartekua, [...] 're tartekua, [...] 're tartekua, danak tartekuak. A. Danak tartekuak. Ta asko ez zen eamaten baiño, honea pixkat, horrea pixkat, horrea pixkat, eze ez, azkena-azkena etxeako eze ezer ez.

-Ze bialtzen zan, etxeko txikiña o... hola, ume pixkor bat?

-Bai, bai jenealian bai txikiña. Ni're ibili izan nintzan batzutan ta geo, zea're bai, amak'e batzutan eamaten [...] eamaten zun ta, hango attona're honea askotan etortzen zan, ta, [...].

-Ta, ze esaten zan holakotan? Umia jun zea tartekon etxea ta...

-[...] txerriya nola zan hiltzekua ta laiste zala hiltzekua ta holako kontuak izaten zien bai, bueno...

-Baiño, esaten zuen zoze? Behin olkik jasotakon? Esaldin bat hola...

-Ze, zea esango zun geo, orduan zoze ematen zan, o erriel bat o bi errial eo, zeoze juten zanai ematen zitzaion, bai.

-Ta olkik ordaiñetan o ez al zuen esaten?

-Ba, holako gauzaikan... Tartian horko [...] Amonak eman zizkian bi errialeko txulua diruak, zuk ez daki ez ziñun izango, bi errial zian bakoitzak, baliyo zun bi errial ta bi errial, lau errial ta [...] attonak: "A, [...] itteko moun zea!". Zulua izaten zun hola biyak, [...]. Ez zat ahaztuko hoi ez da gaur goizeko kontuba jesus maria! [...]

19. Karea nola egiten zuten I

- **Erref:** LUL-010/016
- **Iraupena:** 0:02:52. **Hasi:** 00:28:48. **Bukatu:** 00:31:40

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-prozesuak
- Lanbideak » Antzinako lanbideak » Karobiak eta elurzuloak

Laburpena:

<p>Larraulen zenbat karobi zeuden. Menditik egurra ekarrita karea nola egiten zuten azaltzen du. Normalean pagua erabiltzen zuten sua egiteko.</p>

Transkripzioa

-Holaxe.

-Lehen esan dizut galdetuko ingo nizula karia, nola iten zan, hoi jende gutxik iten baitzun ordun, ezta?

-Hemen, guk ez gendun askotan in, guk [...] hoixe, gutxik.

-Zenbat karobi zian ba Larraulen?

-Karobiak? Hemen bi [...] bi, bi ta, hor gaiñontzian hola, [...]. Harek'e zer zun? Nekia galanki. Mendia jun, egur pilla bat ekarri, [...] geo harriya, ta pixkana-pixkana hasi behetik eta gora zeatu, [...] zea behetikan gora jarri altxata torria inda harriya dana harriyak. [...] hua egurrakin-ta jarri pixkat, hua sua emanda hari sua eman, ta halaxe, hiru bat eun eo ez dakit ba nik zenbat [...] egurre eman ta egurre eman ta egurre eman ta segi egurre eman ta egurre eman ta, goiko harri koskorak-eta, ta erreta goitik behera jetxi arte, jetxi arte ibiltzen giñan. Nekosua zan hua're e, nekosua,

bai.

-Ze iten zenduen, azpiko zulotik hasten ziñaten, e? Harriyakin hola gainkaldia iten o?

-Bai, ba bai, sue eman ta itten zan hoi itten zan puskatu itten zan hoi, suak erretzen zun garayan goitik behera jeitxi itten zan bea, ta geo berriz, [...] Behetik hasiko giñan geo zeatzen, karia, keitzen, beheko atakatik, holaxe [...] baiño, hola aitzen giñen. Bestela gaiñetik ez zeon hasteikan, behetik hasiko zea noski.

-Ta ze egur klase botatzen zitzaion, aurrena otia hola ibiltzen zenuen?

-[...] subak indarra hartu arte. Behin egurra jarri ta subak indarra hartu ezkeo ordun eozein.

-Ze egur klase?

-E?

-Ze egur klase?

-Pagua jenealian. [...] hua zan hobena zea itteko, oain, al zana, bestea bat ez baldin bazan bestia, egur pillla haundik erretzen zian hor'e.

20. Karea nola egiten zuten II

• **Erref:** LUL-010/017

• **Iraupena:** 0:03:17. **Hasi:** 00:31:40. **Bukatu:** 00:34:57

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-prozesuak
- Lanbideak » Antzinako lanbideak » Karobiak eta elurzuloak

Laburpena:

<p>Karea egiterakoan, lanik handiena harria ekartzea izaten zen. Harria ateratzeko dinamita behar zen. Zuloa eskuz palankarekin joz egiten zuten. Karea nola egiten zuten.</p>

Transkripzioa

-Aurrena prepatzen nahiko lan izango zan?

-Prepatzen denboa ikaragarri.

-Zenbat pago botatzen zian karobiyan?

-Ba, hori, [...] pagua subana baiña harriya ekartzen, harriya ekartzen zeon lanik haundiña.

-Nundik ekartzen zenduen?

-Ba hor bertan ba aitzen giñen hor bertan [...] harrik [...] tokik. [...] zean sartu dinamitak, ta tirua in ta [...] ekarri jun zeakin ta behiakin ta ekarri ta, segi, harri jartzen, [...]. Lan xelebria.

-Zulua iteko eskuz iten zenduen?

-Zenekin ba?

-Palankakin joz?

-Bai palanka, [...] segi, ta hola zulua [...] sartu dinamitak eta, eman su ta.

-Dinamita ze Tolosatik ekarrita o Asteasuko kanteratik o?

-Ez dakit, hoixe ez dakit nundik ekartzen zien'e, ez dakit. Ordun hola haik dinamitak ekarrita're oan bezelako zeaik oain ez lueke utziko, halako gauzak ekartzen baiño holako zeaik ez zon ta, ba.

-Ta harri pusketa haundik behar izaten al zian, karobiako... Harri pusketa haundik behar izaten zian o txikikin nahikoa?

-Beno, han han eozein jartzen zala jartzen zala geo iual-iual eosten zan han, jarri in bihar, [...] eozein mouz.

-Ta ordun geo txikitu behar izaten zenituen?

-Nola?

-Txikitu behar izaten zenituen?

-[...] holako harri koskor batzuk-eta, [...] al zan bezelakua. [...] ugari jarri, ta itxi-txita jarri bestela, baten tartian zulua uzten baldin bazan, geo hutse izaten bait zan, ta ondo bete bihar tartiak-eta.

-Ta nola iten zan aurreneko, klao, egurra sartzeko zulua utzi beharko zan, ez eroitzeke ta... Hortako abilla berko zun, ezta, gizonak?

-Nola? Hasten giñan, holakoxe [...] metro koadroa o gehixo o izaten zan, ta goitik behera bota ta, atia utzi, e, harriyak egurrai [...] bazterretik hasten giñan [...] buelta guztin, illera bat, geo hua jarri geo beste illera, ta geo beste bi illera ta pixket goora hasi arte, ta geo goora puxkat haste zan garayan [...] zea pixkana-pixkana-pixkana-pixkana harri haundia zuen ta al zan bezela, [...] ta gaiñen dana itxi, harriyakin, ez zan hua oso segurua izaten. Ta beno [...] hola pixkat tapatu ezkeo geo bai hola puxkat tapatu ezkeo tapa-tapatua, errex [...] puxkat tontortu.

-Gurutzeik o jartzen zitzaion gaiñen?

-Ez dakit, zeoze izango zun, zeoze izango zun ordun'e, bee zea, bai.

21. Karea egiteko elkarlanean

- **Erref:** LUL-010/018

- **Iraupena:** 0:02:30. **Hasi:** 00:34:57. **Bukatu:** 00:37:27

Gaia(k):

- Lanbideak » Antzinako lanbideak » Karobiak eta elurzuloak
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Auzoak

Laburpena:

<p>Karobia zaintzen zuenak sua mantendu behar zuen. Karea etxean nola erabiltzen zuten. Zenbat aldiz egin zuten ez du gogoan. Beste batzuekin elkartzen ziren karea egiteko.</p>

Transkripzioa

-Ta, beheiyan ordun sua eman, ta zaintzen zunak, bazun egurra sartziaz aparteko lanik?

-Harrek? Ez, eurre sartzen nahiko lan, sartzen. Hua, itzali be euki bihar, su haundiyakin.

-Zenbat laun eoten ziñaten?

-Nik ez dakat goguan baiño, bueno han bilduta jarri ezkeo geo egurra eamatia hua laste [...] zea izaten zan txarrena, egurra ekartzen, bai. Nik ez dakit, ez dakit zenbat bihar guk kaobia in gendun, ze, ez dakit, aztu're iña dakat. Baiño, urte askotan ez dakit, ez dakit, in ote gendun'e.

-Ta zertako, etxeako ibiltzen zenduen o?

-Bai, bai bai geo souai botatzeko, geo souan zabaldu, ta harri koxkorak danetan hola botatzen giñun, gurdiyan eamanda, ta geo [...] hua, ur pixkat bota, ta ura botzen zan garaiyan harriya bezela dana zea ta hauts-hauts inda geatzen zan, geo hua palakin hartu ta zabaldu, ta hua, hoi're [...] azkenengua azkenengua lakra ziaro hoi're, azkenengua bueno, ez dakit nik, ez dakat gouan zenbat in giñunik, ez zat goatzen, baiño ez giñun [...] asko ingo.

-Handik aurrea erosi iten zenduen? Handik aurrea erosten hasi ziñaten?

-Utzi, beno biharko utzi eziñak'e be lanak izaten ditu e, ez dakit noiz arte aitzen giñen ez dakit, gouan ez dakat, ez dakat gouan.

-Ta, zuen etxekok bakarrik itten zenduen o soziyok hartuta?

-Bi [...], alkarrekin, bai.

-Saldu ez zenduen bat'e eiten?

-Nola ba, ez dakat gouan behintzat nik, saldu bai, etxeako're, hoi terreno hoitan emateko zea hutsa ez zan izango ta, hua're bai [...] pixkat baiña geo, zea erre ta eosi ta jartzean garaiyan hua're ez da gauza haundiya geatzen e, ez ez ez da gauza haundiya geatzen. Harrek'e lerma gor itten du, bai.

22. Karearen erabilera

- **Erref:** LUL-010/019
- **Iraupena:** 0:01:15. **Hasi:** 00:37:27. **Bukatu:** 00:38:42

Gaia(k):

- Lanbideak » Antzinako lanbideak » Karobiak eta elurzuloak

Laburpena:

<p>Karea soroarentzako ongarri bezala erabiltzen zuten. Tamainan bota behar izaten zen. Etxea pintatzeko ere erabiltzen zen.</p>

Transkripzioa

-Ta soruai ze iten zion ba?
-E, zea, ongarriya bezela, souantzako!
-Desinfektatu bezela?
-Bai, bai bai bai, ona, karia gauza ona baiña, geo belar kaxkarrakin'e zeatu're eitten dittu ta, galdu're eitten dittu ta, ona souantzako! Geo, txitxare ta, hoik'e bai, hoik'e akatu itten dittu ta...
-Tamaiñan bota behar ordia.
-Bai, tamaiñan bai, hoi izate zun'e, gehiyegi ez zan askotan izaten, gutxigiya bai gehiegiya, zailla pasatzea.
-Noiz ematen zan karia, ximaurtu ondorenian, aurretik?
-Ez dakit, ez dakit, hori ez dakit, akaso, akaso beitatik pixkat igual botako gendun, kare pixkat, ta geo ximaurra pixkat, hoi ez dakit, ez dakat gouan.
-Ta, etxia pintatzeko ta're in izan zenduen karia?
-Baita, baita, hua're izaten zan.
-Zeuek iten zenduen hoi o, kanpotik etortzen zan batenbat?
-Hoi, zeakin izaten zan makinakin hola, pintatzen [...] o ez, geu ez dakit aitzen giñen, ez dakit, ez dakit.

23. Garia baserrian

- **Erref:** LUL-010/020
- **Iraupena:** 0:02:23. **Hasi:** 00:38:42. **Bukatu:** 00:41:05

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Esaerak
- Baserria » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa
- Baserria » Baserriko lanak » Garia

Laburpena:

<p>Garia udazkenean egiten zen, azaroan eta abenduan, esaera zaharra ere bada horren inguruan. Garia bildu ondoren artoa edo babarruna jartzen zuten.</p>

24. Garia jasotzeko modua; meta egitea

- **Erref:** LUL-010/021
- **Iraupena:** 0:03:27. **Hasi:** 00:41:05. **Bukatu:** 00:44:32

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Auzoak
- Baserria » Baserriko lanak » Garia

Laburpena:

<p>Garia nola jasotzen zuten azaltzen du. Denbora askoko lana izaten zenez auzokoen laguntzaz biltzen zuten. Eguraldi beroa aprobetxatzen zuten garia biltzeko. Bere lastoarekin lotzen zuten. Gero metatu egiten zuten. Eguraldi ona zen garaian zabaldua jartzen zuten bi edo hiru lagunen artean.</p>

Transkripzioa

-Ta, nola jasotzen zenduen, igitaiakin, segakin?

-Bai, geo bai, aurrenetikan igitaiakin, igitaiak holakoxe haundik izaten zian, batzuk haundik, ta honea ertena, ta hemendik heldu, ta bildu ta eskuakin hartu ta "rast", heldu pixkat ta "rast", hoi're batzuk, hoi jenealen zea izaten giñan, guk hori ta bestiai ta, kuadrilla bilduta jenealian, bestela pazientzia denboa askoko lana, ta gaur zuena ta biyar guria ta, alkarri lagunduz itten gendun hori, bai. Ta geo noizabaitta hasi zan segakin ebakitzen, bai. Atzian kirtenetik honea beste egur bat jarri, ta harrekin, ta ondo ebaitzen zan harrekin e, bai bai bai ta geo harrekin.

-Pillaka pillaka?

-Bai bai, [...] baino hua're pixkat indartu arte eo eoki in bihar, bestela [...] lizundu itten zan, ta pixkat euzkitan inddartu ezkeo, geo lotu.

-Erreparatzen zitzaion ezta, egualdiyai? Jasotzeko garaian?

-Al dana al dana al dana bai, al dana bai.

-Al zan berona nahi izaten zan?

-Bai berona bai, al dan azkarrena inddartzea, geo postura hontako zea [...] koxkorak'e bai, ta lotu, oaintxe ez, nik oaingo umiak jarriko nittuke hola, jarri biharko lueke bai, besteik ezian, jarri beharko lueke.

-Be lastoakin lotzen zan o, zeekin lotzen zan?

-Bee lastoakin, bee lastoakin, bai.

-Ta, geo zenbat denboan eukitzen zian haiyek sekatzan?

-Haik eoten zian eun baten bat eun ba ze giro harrapatzen zittun, geo itten giñun metatu, hola tente jartzen hasi, bat honea horkua honea ta behekoa honea ta hola tarte pixkatekin ta, geo buelta guztin, ttentte-ttentte jartzen giñun.

-Buruz gora?

-Bai, buruz gora. [...] ba nik'e, ipurdiya, hemendikan horreaiño o hola, buelta guztin. Ipurdiya hola jarri, geo bestia, goraxeo, ta geo hurrungua pixkat goraxeo ta muturra istutu itten zan, ta muturra puxkat istutzen dan garaian utzi, ta hiru illera o hiru o ez dakit ze illerak izaten zittun. Istutu ta bueno, hantxe puskatian. Geo batzutan txorik jan itten zituen, muturrak tapatzen aitzen giñen, bai. [...] belar zakarrak eo bota, ta txorik jan be, bai, hartan aitzen giñen.

-Ta geo, jun in beharko zan?

-Geo ebaldi earra zan garaian, zabaldua jarri, ta zabaldua jarri ezkeo behera [...], harri batzuk'e bazian ta harri haundi batzuk jarri, ekarri ganaukin, ta jarri ta, belaxe [...]

-Goitik behera hautsez beteta.

-Bai, bai.

25. Garia nola aprobetxatzen zuten

- **Erref:** LUL-010/022
- **Iraupena:** 0:02:23. **Hasi:** 00:44:32. **Bukatu:** 00:46:55

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserría » Baserriko lanak » Garia

Laburpena:

<p>Lastoa behientzako gordetzen zuten eta garia ogia egiteko. Beranduago makinarekin egiten zuten lana, inguruko batzuk etxez etxe ibiltzen zuten makina batekin. Makinak alea banatzen zuen. Zakarra bazterrera botatzen zen eta txukuna zakuan sartu. Zakarra eta lastoa azpiak egiteko erabiltzen zen.</p>

Transkripzioa

-Geo lastua, behientzako, neguako, ta gariya berriz ogiya itteko.
-Geo [...] o pasatzen zitzaion?
-Bai estreiñeko zeako bai geo [...] pasa bihar danak, geo zeak'e atea zittuen, makinak'e atea zittuen, lastua jotzekuak'e, gariya jotzekuak'e ta, bai, hoitan zea ibili zan [...] zea, Iraola, Iraola ta bai, hoik, hoin atta, ta beste anaiya gazteoua hemen etxez etxe ibiltzen zian hoik, gariya jotzen.
-Ta makina horrek, alia alde batea botatzen zun ta zikiña bestea?
-Bai, bai alia alde batea, baiño in behar [...] bota zea, lasto sorta. Bai.
-Ta, nola esaten zitzaion? Alia ez zanai, zikiñai nola esaten zitzaion? Izenik bazun?
-Zikiñe? Zoze esango geniyon baiño.
-Iriñana zahia dan bezela...
-Lastua lastua harrek'e lastua izaten zun ta, gaiñontzian ez dakit ze izen izango zun harrek. Ez dakit ze izen izango zun horrek. Ez zat goatzen e, izango zun zeoze, harek'e izena. Geo behintzat galbaiye pasatzen zan, galbaiye pasatzen zan, ta zakarrak zeara bota, bazterrea bota, ta txukuna behian geatzen dana geo hua zeara zakua sartu, bai.
-Ta zakarra, e ganaduntzako jan bezela ibiltzen zan o azpik iteko o?
-Azpik ittteko, [...] jateko, puxka bat, ta geo bestia lastua [...] zea itteko, ganauntzako jaten zuena ta ganauk jaten ez zuena azpitako, dana aproetxatzeko moun.
-Negun mezeta goizen juteko're lastaalakin ta ibiliko ziñaten?
-A baita! Bai, bai hemen askotan [...] eman su ta segi!
-Beso azpin beste pare bat hartuta!
-Hoi ba, bat [...] zaneako bestiakin, [...], bueno!

26. Artoa eta babarrunak elkarrekin jartzen zituzten

- **Erref:** LUL-010/024
- **Iraupena:** 0:02:36. **Hasi:** 00:48:55. **Bukatu:** 00:51:31

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Herrira saltzera, eroatera
- Baserría » Baserriko lanak » Artoa
- Baserría » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa

Laburpena:

<p>Garia eta artoa etxerako izaten zuten. Babarruna batzuetan eramaten zuten saltzera. Artoa eta babarruna batera egiten zituzten. Gaur egun ere berdin egiten dute. Lehen arto motzagoa egiten zen.</p>

Transkripzioa

-Gariya, leno're galdetu dizut nola iten zenduen, hoi ez zenduen, saltzeko ta sekula ibilli ezta? Zuen ama tratuan ta juten zanen, ogiik eta ez zun saltzen?

-Ez ez, ez ez, ez etxeako, bai.

-Ta artua're, igual, etxeako?

-Etxeako.

-Hoiek ez zian saltzen?

-Bai etxen geo [...] izaten zuen ta, txerrik hiltzeko ta, oilluantzako ta, dana handik izaten zan ta...

-Ta baarruna're eamaten zun zuen amak saltzea o?

-Batzutan eamaten zun, asko baldin bazan, baiño [...] hemen gaur bat eta bihyar bestia ta etzi bestia ta izaten dia, eunero difeentiak, ordun ez zan izaten holakoikan e, baarruna ta urdai trontzo earra, gordin-gordina.

-Artua ta baarruna batea iten zenituen?

-Bai, batea itten giñun. Baiño, [...] artua in ta handikan ba ez dakit ba hamabost bat eun o hillaetea o noiz in gendun baarruna, e, ta artuak etorrera txarra in zun e, hoi esan bihar du, [...] ezautu deten txarrena, artuan etorrera, jata jota dana txikituta ta, ebaldi earra hasi zan garaian in gendun baarruna, hillaete igual, in gendun, ta oain, dana gaiñetikan hartu, [...] artua're haziya do e, loria ateata goora dijua, halare baarruna goorao.

-Lehen holakoik ez zan gertatzen ezta?

-Nik [...] ta hua biyai eman, ta nik ez dakit nola, orduan itten gendun ba, behetikan gora hartu ta, artuai pixkat bueltan eman, ta artuai beai lotu, ta ondo lotzen baldin bazan berriz onduan arrasta jute zan ta gue ama zaharrak [...]

-Ze lehen, beste arto klase bat o ingo zan?

-Arto motxaua, arto motxaua zan lehen.

-Azkar etortzen zana?

-Nik ez dakit, nik ez dakit, baino gutako [...] lehengo urtian ez gendun aldatu, ta nik uste det horrek'e pixkat aldatu ezkeo hobia dula zeatik lehendabiziko urtea izaten da [...], biarren urtea ezkeo [...], bajua geatzen da, ta, ez dakit.

27. Artoa eta garia jartzeko lurra prestatu

- **Erref:** LUL-010/025
- **Iraupena:** 0:02:08. **Hasi:** 00:51:31. **Bukatu:** 00:53:39

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Baserria » Baserriko lanak » Lurra lantzea
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko tresnak

Laburpena:

<p>Lursailaren erdian artoa eta beste erdian garia jartzen zuten. Goldearekin prestatzen zuten lurra. Laiarekin ibili eta gero merienda eskaini zietenean gertatutako kontakizuna azaltzen du. Laian egiteko jendea batzen zen. Lur-saila aldapatsua zenean laia erabiltzen zuten goldearen ordeaz.</p>

Transkripzioa

-Ordun, lurra prepatzen ordia oain baiño lan gehio hartuko zenduen?
-Bueno, hartuko ez gendun ba! Alde earreko saillak itten zian! Atze hau dana, [...] jesukriston arto saillak, erdiya artua ta beste erdiya gariya.
-Zelain izaten zenduen o aldapakin?
-Ez ez ez, zelaiyak bazeuden nahikua, hor sailla nahikua bazan.
-Ordun goldia ta...
-Goldia goldiakin, bai. Hemengo aurria hau berriz aldapa xamarra, ta hau berriz zeakin [...] laiyan, geo pixkat proatuko gendula ta goldiakin, goldiakin'e poliki, [...] ez da gaur goizeko kontuba, [...], gue atta zana, [...] bestia ta hola, dozena bat gizon bildu bihar goldeako, laiyeako! Beno, saiyya in de ba, laiyan, ta geo han asko Muarre (Mugarre) ondon meinda, ta gue ama zan horrek sardintzar bana, oliyo puska batekin ta, hor beheko attona zanak: "Hau dek gauza hau! [...], hau dek gauza hau!", bai, hua antsiya, hua jateko antsiya: "Hau dek gauza hau!". Ogiya oliyotan busti, ta ordun'e al zunak al zuna! Oaintxe bezelaxe, al zunak al zuna.
-Laiyan iteko, jendia juntatu ingo zan...
-Juntatu itten giñan, bai, juntatu.
-Gaiñontzian artua iteko're bai?
-Ez, artua jenealian zeakin, hemen goldeako o zearako artua, toki aldapa xamarra ez baldin bazan goldeakin jiratzen zan, oain aldapa xamarra baldin baa, ordun laiyan, bai.

28. Lurra prestatzeko teknikak

- **Erref:** LUL-010/026
- **Iraupena:** 0:02:26. **Hasi:** 00:53:39. **Bukatu:** 00:56:05

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Baserriko tresnak
- Baserría » Baserriko lanak » Lurra lantzea

Laburpena:

<p>Lurra txikitzeko hesia erabiltzen zuten. Tresna hori nolakoa zen azaltzen du. Harekin lurra prestatzen zuten. Alperra ere erabiltzen zuten lurra txikitzeko.</p>

Transkripzioa

-Ta zuek jenealian goldia pasatzen zenuen?
-Ba bai bai hemen jenealian zea, goldia.
-Geo harria're bai?
-Haria, [...], haria, ta geo hesiya, lurra txikitzekua.
-Nolakua izaten zan hoi?
-Hoi, hola, hiru o lau izaten zittun, atzian beste [...] hoi ta, jartzen zian egurrak, ta geo [...] egur mehe xamarrek, hemen batzuk sartu, hemen bestia, hemen bestia ta [...] goora arte, ta hala hesiya, hau zeatuta jarriko balitz bezela, nola esaten da, makilla txikikin o [...] postura hontanxe jartzen da. Ta, hoi hola jartzen gendun, ta hola bukatzen zan garaiyan,

goitikan behera, soora eaman, ta harri batzuk gaiñian jarri, hua ganauri eantsi, ta segi souan! Hauskaldea ta, honuskaldea ta, lurra txikitzen, bai. -Harro-harro in arte? -Txikitu itten zun harek, harek lurra txikitu ta, harekin pasara bat o, eman, [...] harekin pasa, berriz, bai, ta geo ez bazendun lur txikiya baldin bazeon berriz'e hesiya pasa, ta... -Bitarten beste [...] ibiliko zien? -Bai, lurra ona jarri in arte, lurra [...] ta geo azken aldea hasi giñan berriz estilo horta baiño, jarri lau egurrak, ta listoiya jarri hola, "tak", ta errexaua, josi ta geo hua jarri bestaldea jirauta ta aide, ordun errexaua, bai, [...] baiño hesiyakin bueno, geo beste batzuk berriz zeakin ibiltzen zien, [...] alperrakin, zuk alperra aitzia're izango zu alperra? Bai, hua jarri ta harekin, lurra txikitzen, e? Harri puska zapaldu, [...] lurra gozatu arte.

29. Artoa eta babarruna nola jarri, landu eta bildu

- **Erref:** LUL-010/027
- **Iraupena:** 0:04:09. **Hasi:** 00:56:05. **Bukatu:** 01:00:14

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Garia
- Baserria » Baserriko lanak » Lurra lantzea
- Baserria » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa

Laburpena:

Artoa eta babarruna nola jartzen zituzten azaltzen du. Ugariegi ernetzen baziren bakandu egiten zituzten, babarrunak argiuneak behar baititu lorea ateratzeko. Jorraren inguruko esaera zaharra jakinarazten digu. Azala kendu egiten zuten eta behiei ematen zien jateko. Karea eta simaurra botatzen zuten. Babarruna ez zen beti berdin biltzen, urritik aurrera normalean. Azaroan ere kondarrak izaten ziren. Artoa berriz azarotik aurrera, San Martin inguruan.

30. Artoa zuritzen

- **Erref:** LUL-010/028
- **Iraupena:** 0:00:36. **Hasi:** 01:00:14. **Bukatu:** 01:00:50

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserria » Baserriko lanak » Artoa

Laburpena:

<p>Artoa mandoarekin biltzen zuten eta gauean tarteka zuritzen joan. Txurikina behiei ematen zien.</p>

Transkripzioa

-Hoixe, hola puskan ibiltzen zien garaiyan, [...] pilloa ein ta, giro earra zan garaiyan ta. Geo tarteka tarteka, zuittu, gautan, izaten zan hua, gaubian bi [...] eo bi xexteaka eo, hiru eo, zenbat jende zea zan ta geo, biyar beste pixkat ta, etzi beste pixkat ta, hola pixkana-pixkana, aitzen giñen, bai, bai. -Ta txurikiña? -Geo, txurikiña behiyai emateko, geo behiyai eman txurikiña, bai, holaxe.

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkarte

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com